

Нова цивілізація

Василь Биков

В одній далекій від нас, хоча й не надто розвинутій країні виникли проблеми з бюджетом. Не вистачало грошей. Врешті, це не було великою новиною, грошей не вистачало й раніше, і тоді уряд робив просто — підвищував податки. Зробили так і цього разу — обклали все населення 40-відсотковим податком. Трохи почекали, підрахували, але виявилося, що прибуток знову мізерний. Тоді урядовці ввели 60-відсотковий податок, але прибуток, замість того, щоб збільшитися, значно знизився. Це було щось таке дивне, що суперечило навіть правилам арифметики. В економічно-фінансових колах почалось енергійне обмірковування цього феномену. Посипалися пропозиції — як від професіоналів, так і від найбільш активних з числа свідомих трудящих. Декотрі заявляли, що вся справа у слабкості виконавчої влади, і що потрібно вдвічі збільшити поліцію, створити спеціальні формування, як слід підготувати секретні й фіскальні служби. Так і зробили. На додаток збільшили кількість митників — як на кордонах, так і в самій країні, перевели працю судів і прокуратури на цілодобовий режим, розігнали колегію адвокатів, цих професійних захисників злочинності. Та знову не отримали очікуваного результату. Бюджет тріщав, грошей робилося все менше, а видатки на усі перелічені заходи все зростали.

У часі чергового засідання уряду новий голова висунув абсолютно модерний бюджетний принцип: якщо десь важко поповнити, то там потрібно скоротити. Відразу було зрозуміло, що скоротити асигнування на військо неможливо, бо під самісінький державний паркан вже підлізло кровожерне НАТО — дивись, не сьогодні-завтра розпочне бомбардувати наші улюблені гарячі чи холодні точки. Залишати без грошей КДБ також не випадало за умов, коли країна аж кишіла шпигунами й опозиціонерами. Поліцію тим більш, бо хто ж тоді тих опозиціонерів зі шпигунами тягатиме до постерунків? Якщо ж скоротити видатки на прокурорів і суддів, то хто ж тоді судитиме вищезгаданих? Повертатись до нещодавньої практики "трійок" і несудових розправ було ще начебто зарано. Керівний апарат скорочувати взагалі не мало сенсу і було б на той час просто шкідливим — його організм від скорочення завжди тільки збільшується. Культура, освіта й медицина? Культуру тут-таки на засіданні без жодної шкоди для неї викреслили усім рядком після того, як міністр сказав, що культура сама себе прогодує — ансамблів у неї вистачає. Медицину вирішили покищо не чіпати — медична галузь може набути важливих функцій у відповідальному державному проекті. Залишалась іще величезна армія пенсіонерів, яка з причини недогляду злочинного попереднього уряду розплодилася в аморфну, непосильну для держави масу. У пресі вже давно з'являлися теоретичні статті стосовно того, яка це шкідлива й наскрізь буржуазна традиція — платити тим, котрі не працюють, і що інститут пенсіонерів — не що інше, як узаконена експлуатація одного класу іншим, і що, не вирішивши проблеми пенсіонерів, держава не побудує розвинутого соціалізму, а буде весь вік гібти у недорозвинутому

капіталізмі.

Уряд засідав три дні й три ночі і випрацював комплексний документ пенсійного забезпечення. А саме:

- вихід на пенсію дозволявся після досягнення 100-літнього віку. (Для керівного й адміністративного складу ця планка знижувалась удвічі — там зберігався адресний принцип пенсійного забезпечення);

- розмір пенсій встановлювався у 1,5 відсотка від середньої зарплати пенсіонера. (Не можна було допустити, щоб громадянин-пенсіонер користався більшим набором благ, ніж той, хто працює);

- зберігався у недоторканості принцип рівності для чоловіків і жінок, як того завжди й домагалися жіночі та феміністські організації;

- батькам, які виховали двох і більше дітей, пенсії відповідно зменшувалися — для забезпечення пенсій дітям у майбутньому. (Тим самим зміцнювався зв'язок між поколіннями і відповідальність батьків за долю дітей).

Ці вельми розумні і в певному сенсі прогресивні заходи, однак, стосувалися більш-менш віддаленого майбутнього, а от що робити з "діючими" пенсіонерами, було незрозуміло. Тим більше, що, як чули урядовці, відповідно до стародавнього римського права, закон, на жаль, зворотної сили не має. Після довгого й детального обміркування цієї проблеми за участю ЗМІ, профспілок та керівництва політичних партій було вирішено до "діючих" пенсіонерів застосувати радикальні заходи і дозволити:

- пити сиру воду з водогону й колодязів у необмеженій кількості. Мотивація: сира вода — найдешевша;

- харчуватися продуктами з радіонуклідами. Мотивація: свідомому громадянину атом не страшний;

- під час купання в морі і в річках запливати як завгодно далеко за червоний буйок. Мотивація: широке гарантування громадянам їхніх прав і свобод;

- на будівельних майданчиках як завгодно довго стояти на краю необгороджених майданчиків і під стрілою вантажного крана. Мотивація: виховання у громадян сміливості й відваги;

- переходити вулицю де завгодно, у тому числі й на червоний сигнал світлофора. Мотивація: без мотивації.

Міністерству охорони здоров'я зміцнити контроль за погіршенням здоров'я пенсіонерів, особливо з груп ризику, які слід створити на кожному підприємстві. ЗМІ і незалежним соціологічним інститутам проводити регулярний моніторинг ефективності даних заходів серед пенсіонерів.

Вже за кілька днів після виходу цієї постанови урядові ЗМІ повідомили країну про величезне піднесення, з яким зустріли пенсіонери чергову турботу уряду про їхній добробут і здоров'я. Газети надрукували повідомлення про ту радість, яка охопила вісімдесятилітнього громадянина К., який навіть спробував заплисти за буйок. Правда, він не проплив і половини відстані, але ж не в тому справа, писала газета. Справа у правовій можливості здійснити те, чого він раніше здійснити не міг. Інший громадянин

ділився піднесенням, яке охопило його, коли він вдало перебiг вулицю перед самим носом у нахабного "мерса" й навіть не був оштрафований даїшником. Опозиційна газета пізніше спробувала подати цей безсумнівний факт як фальшивку, надрукувавши репліку, начебто громадянин був зовсім не пенсіонером, а юнаком-спортсменом. Але знову ж таки, це зовсім не змінило суті справи, яка, відомо, полягала в нових можливостях, що відкривалися перед пенсіонерами. Перспективи ж були дійсно безмежними. Найнезалежніший соціологічний інститут провів опитування й отримав такі результати: на питання, чи підтримуєте ви всі пункти постанови, 99,9 відсотка відповіли, що підтримують безумовно. Лише 0,1 відсотка не мали власної думки, але це були ті, котрі перебували у реанімації або були визнані недієздатними у розумовому плані. Президент країни нагородив дві найактивніші у справі пропаганди постанови газети, а також соціологічний інститут і національне телебачення. У кінці кварталу Мінфін з великим ентузіазмом узявся підбивати підсумки економії пенсійного фонду і на кілька днів занімів. Результати отрималися несподівані — замість економії видатки на пенсії значно зросли й перевершили відповідний період минулого року. Аби якось зберегти обличчя уряду, було вирішено дозволити невелику рутинну поправку — замінити плюс на мінус, як це вже неодноразово робилось у минулому. Але в чому справжня причина краху державного проекту — це таки належало з'ясувати. Тож для з'ясування уряд звернувся до власного КДБ. І справді, той невдовзі довів, що марно їсть свій хліб, а його економісти в цивільному розуміють в економіці більше, аніж купа свіжоспечених професорів з Академії управління. У докладному й дуже секретному донесенні вони по пунктах перерахували причини неефективності постанови. Бо:

сира вода з водогону, дачних колодязів, а також із придорожних ровів не справила жодного шкідливого впливу на загартовані протягом довгого життя організми пенсіонерів, які звикли пити таку воду й без розпорядження уряду;

отруйні, з радіонуклідами, продукти харчування дістаються пенсіонерам у гомеопатичних дозах, бо основна їх продуктова маса розкрадається посередниками і скеровується на вивіз до сусідніх братніх регіонів;

за буйки цього купального сезону пенсіонери взагалі не запливали, бо майже ніде не купалися з причини холодного, дощового літа;

крани на будівельних майданчиках уже котрий рік стоять законсервовані, як і самі будівництва — з причини відсутності фінансування;

стосовно ж вулиць, то водії швидких іномарок за всі попередні роки так вишколили вітчизняних пенсіонерів, що ті, наче зайці, з надзвичайною спритністю навчилися перебiгати вулиці без жодної шкоди для власного здоров'я. Навпаки, здоров'я у декого з них унаслідок такої практики навіть поліпшилося, і вони замінили рутинні ранкові пробіжки парком на серію пробіжок упоперек проспекту, особливо тією його частиною, де проїздить президент.

Уряд на кілька днів упав у протрацію: широко розрекламовані й так само широко підтримані народом заходи виявилися мильною бульбашкою, яка до того ж луснула. З причини очевидної неефективності радикальних заходів було вирішено повернутися до

заходів традиційних, розваживши, що не все старе — погане. Тим більше, що усе нове — це добре забуте старе.

І тут пригадали давню добру практику винагороджень. Варто було б нею скористатися, хіба що модернізувавши для нових умов та рішуче відкинувши ті ганебні пережитки, коли винагороджувалось тільки керівництво за відданість певній ідеї чи секретарки — за гарні стегна та очі. Вирішили винагороджувати тільки пенсіонерів і тільки за конкретні справи, які приносять певний грошовий прибуток державі. Це було адресне стимулювання й пенсіонерів, і держави. Був терміново розроблений дизайн високих орденів, муарових стрічок до них і правила нагородження. Той із пенсіонерів, хто зобов'язувався скоротити термін власного пенсіонерства до трьох років, нагороджувався найвищим орденом — "Мусульманської єдності", до десяти років — "Єврейського кагалу". Всі ордени, крім того, мали по три ступені: золотий, срібний і бронзовий. Таким чином забезпечувався диференційований підхід, що у поліетнічному, багатоконфесійному суспільстві було надзвичайно важливим. Академія комп'ютерної інформатики вже підрахувала віртуальний прибуток, який склав астрономічну суму, і була однією з перших нагороджена головним орденом золотого ступеня. На підприємствах, у колгоспах і в установах були проведені збори та мітинги, на яких пенсіонери в урочистій і дружній атмосфері брали на себе відповідні зобов'язання під незабутнім гаслом "Добровільно, але обов'язково" й без зайвої тяганини тут-таки отримували високі нагороди. Деякі вносили власні пропозиції, звісно ж, скеровані на вдосконалення постанови. Так, громадянин К., колишній партизанський командир, пропонував збільшити термін найбільшого скорочення з десяти до вісімнадцяти років, щоб одразу отримати всі три ордени, як це практикувалося на минулій партизанській війні. Але ця його пропозиція не знайшла зрозуміння — може, тому, що ініціаторові вже виповнилося 99 років, і тому виникала підозра, що він бажає отримати всі ордени "на халяву". Але це не було масовим явищем — більшість пенсіонерів помірно брали на себе зобов'язання, отримували належні нагороди й гуляли собі вулицями — поодиночки чи гомінкими компаніями. Популярність нагород була такою високою, що деякі чіпляли на груди все, що можна було причепити, і з тим тинялися вулицями, не проминаючи при цьому магазинів, де намагалися пролізти без черги до прилавка й купити ковбаси. Часом біля тих прилавків виникали ексцеси, які, втім, успішно розв'язувалися за допомогою міліції, ОМОНу та інших спецформвань.

Іще до того, як проявився фінансовий ефект постанови, який цього разу очікувався дуже високий, несподівано відкрилася ще одна неприємна деталь: дефіцит кольорових і коштовних металів. Дизайнери, які розробляли проекти нагород, скориставшись безвідповідальністю контролюючих органів, значно перевищили вагу орденів, і країна несподівано опинилася без золотого і срібного запасу, а також без цинку, свинцю, бронзи, міді й молібдену. Навіть чавуну почало не вистачати — стільки його пішло на нагороди. Та попит на них усе збільшувався, і все нові групи пенсіонерів брали й брали на себе чергові зобов'язання. Відповідно збільшувалися й видатки на пенсії — і саме це було незрозуміло. Соціологічні інститути, які тепер зробилися суцільно незалежними й

регулярно фінансувалися з державного бюджету, не могли знайти відповіді. Не могли того разу нічого з'ясувати й випробувані спецоргани, можливості яких з причини розірваності зв'язків із західними колегами значно звузилися. Зате відповідь невдовзі дали пронириліві торговці-"човники", рух яких останніми роками набув фантастичного розмаху. Вони посвідчили, що тими нагородами забиті всі базари сусідніх країн, компрадорські торгаші яких скуповують їх цілими партіями для задоволення потреб власної високотехнологічної промисловості.

Тим часом виплата пенсій у країні з причини абсолютного банкрутства пенсійної системи припинилась цілковито. Уряд, адміністрації всіх рівнів, конструктивна опозиція, профспілки — всі мовчали, не маючи що запропонувати народові. Зміцнювалися лише силові структури. Депутати, боячись за свої насиджені у парламенті місця, вимагали запровадити надзвичайний стан.

Якось надвечір перед палацом президента невідомо звідки виник невеличкий, з шести чоловік, пікет. На грудях у пікетників висіли саморобні, не дуже зграбно написані плакати. З'ясувалося, що це був самодіяльний, ніким не санкціонований пікет незареєстрованої партії "Аматори алкоголю", і він вимагав від держави: коли та не може виплатити пенсії грошми, то нехай платить натурою. Наряд міліції, який оперативно з'явився на виклик "топтунів" у цивільному, тут же накинувся на свідомих алкашів і почав крутити їм руки. Зазвичай за такою важливою операцією сил правопорядку любив спостерігати з вікна сам президент країни, яким на той час був шановний Тумба-Лумба, у минулому сам запійний алкоголік, а тепер — почесний голова Академії тверезості. Оглядаючи захопливу сцену розправи, він, одначе, стримано всміхнувся й сам до себе тихо промовив: "А чом би й ні!" Ці слова, звичайно, відразу ж були записані високочутливою технікою сусідньої держави, опрацьовані її відповідними колами й несподівано схвалені. Того було достатньо, аби за тиждень уряд видав чергову постанову під номером "000999" — про виплату обмеженій кількості пенсіонерів їхніх пенсій у алкогольному еквіваленті. Навчений попередніми невдачами, уряд поки що остерігався платити горілкою всім, хотів спершу подивитись, як-то воно складеться на практиці. Поки що складалося чудово. У центрі столиці, на площі Недоторканності до Президента відбувся грандіозний, ніким не санкціонований, але ніким і не розігнаний мітинг підтримки й захвату, у якому брали участь близько двох мільйонів пенсіонерів (згідно з повідомленнями державних ЗМІ, і двох тисяч — згідно з підрахунком скупого на арифметику агентства Ройтерз). Такої всеохопної консолідації народу ніхто не пам'ятав навіть серед найстарших людей. Всі гаряче підтримали постанову "Трьох дев'яток", як її називали в розмовній мові, або ж постанову "Порятунку й розвитку", як назвав її у недільній передачі улюблений телекоментатор нації пан Піхвошик. Усі верстви суспільства без поділу на класи, професії, вік, стать, нації та віросповідання були в захваті від урядової мудрості. Старий поет, який усі останні роки нарікав у своїх віршах на брак грошей на хліб, за одну ніч створив поему гекзаметром. У ній він каявся, що іще недавно разом з народом і партією (не уточнювалось якою) тривалий час вважав другим хлібом бульбу, аж доки не виявилось,

що справжній другий народно-партійний хліб — це горілка. І це прекрасно, бо, як показує досвід, грошей на горілку ніколи не бракувало.

Це були віщі слова поета-пророка.

Мінфін у терміновому порядку розробив механізм горілчаної виплати. Враховуючи небувалу популярність нового методу, було вирішено для розрахунку з підприємствами й установами теж перейти на горілку, а також перевести на неї всі інші розрахунки, у тому числі й у державній торгівлі. Звісно, не вдалося уникнути деяких неув'язок, але яка ж добра справа обходиться без неув'язок? Неув'язки невдовзі підлягли врегулюванню — був випрацюваний еквівалент: тисяча рублів прирівнювалась до одного літра горілки, 500 рублів — до півлітра, 250 — до четвертушки, "чекушки" в розмовній мові. Все звичайно і просто, як усе геніальне. Правда, трохи поваландалися з розробкою методики повернення платежів державі, котра, як відомо, горілки не вживає, хоча й має її ціле море. Тут вжили принцип зворотного еквівалента. На прекрасно віддрукованому у Фінляндії папірці, який одночасно був і пляшковою етикеткою, зазначався розмір еквівалента — відповідно 1000, 500 і 250 рублів — залежно від об'єму пляшки. Це було надзвичайно зручно — сумістити воедино функції пляшки, горілки й асигнації. Звісно, знайшлися скептики, які почали доводити, що пляшка й етикетка — це далеко не одне й те ж саме, що першу можна спожити, а другу хіба що викинути. Але тоді вчені-патріоти з числа істориків пригадали доречний історичний факт, коли в епоху Середньовіччя європейські мандрівники привезли з Китаю звістку про тамтешні паперові гроші. У Європі їм тоді не повірили. Але з часом так звикли до паперу, що тепер навіть друкують на ньому долари. Це твердження було визнано науково обґрунтованим, і подальших заперечень не виникало. Горілчані етикетки закономірно набули поширеного обігу і пречудово йшли на платежі, у той час, коли горілка споживалась виключно як продукт. Стосунки держави з громадянами добре гармонізувались. Утвердився небувалий економічний феномен: чим більше люди споживали горілки, тим більш багатіли. Зародилася нова безпрецедентна цивілізація — з ініціативи не надто великої і навіть слабкорозвинутої країни.

А головне — відійшла у небуття невмируща верства пенсіонерів. Наприкінці ХХ сторіччя їх залишилося в країні всього 9 (магічне число), зате це були найбільш фізично й духовно загартовані люди.

На початку ХХІ сторіччя, коли президентом країни був одноголосно обраний шановний Хусаїн Осман, країна була вже вкотре перейменована й отримала назву: Республіка Безгрошова. Скорочено РБ.

Переклад Олександра Ірванця